

**PROGRAM BADAŃ KONSERWATORSKICH I STRATYGRAFICZNYCH ELEWACJI
KOŚCIOŁA PW. ŚW. ERAZMA I PANKRACEGO W JELENIEJ GÓRZE**

**PROGRAM BADAŃ KONSERWATORSKICH I STRATYGRAFICZNYCH ELEWACJI
KOŚCIOŁA PW. ŚW. ERAZMA I PANKRACEGO W JELENIEJ GÓRZE**

WOJEWÓDZKI URZĄD OCHRONY ZABYTKÓW
WE WROCŁAWIU

Załącznik nr 1 do pisma po omówieniu, decyzji
NR 2101/2023 z dnia 20.12.2023

OPRACOWAŁ:

mgr kons. Wojciech Kapalczyński

Rzecznik SKZ – zaświadczenie nr 91/2010.....

mgr WOJCIECH KAPALCZYŃSKI
KONSERWATOR ZABYTKOZNAWCA
RZECZCOZNAWCA SKZ
w specjalności: architektura, ciesielstwo, tynki
wraz z kolorystyką, stolarka okienna i drzwiowa
zaświadczenie nr 91/2010

Jelenia Góra, 08.12.2023r.

ZAWARTOŚĆ OPRACOWANIA

1. Karta tytułowa.....	str.1-3
2. Zaświadczenie i uprawnienia autorów opracowania.....	str.4-5
3. Decyzja nr 1872/2023 – pozwolenie na prowadzenie badań konserwatorskich/architektonicznych..	str.6-8
4. Opis programu badań konserwatorskich i stratygraficznych.....	str. 9-26

RZECZOZNAWCA
Stowarzyszenia
Konserwatorów Zabytków

jest uprawniony do wydawania orzeczeń i ekspertyz
w granicach specjalności, dla których został ustanowiony.

Stowarzyszenie Konserwatorów Zabytków
Zarząd Główny

ul. Szwoleżerów 9, 00-464 Warszawa
tel. 621-62-41 w. 248, 621-54-77, fax 622-65-95

ZAŚWIADCZENIE Nr *31/2010*

Pan(i) *WOJCIECH KAPACZYŃSKI*
otrzymał(a) zaświadczenie rzeczoznawcy Stowarzyszenia
Konserwatorów Zabytków w zakresie:

*Architektura i budownictwo, krajoznaz, kulturazy
specj. cieiselstwo, tynki wraz z kalorystyka, stolarka
drzewna i drewno*

Bonczak Małgorzata
Przewodniczący
Komisji Kwalifikacyjnej
ZG SKZ

[Signature]
Prezes
Zarządu Głównego
SKZ

STOWARZYSZENIE KONSERWATORÓW ZABYTKÓW

ZARZĄD GŁÓWNY

nadaje

Pani\Panu Wojciechowi Kapalczyńskiemu

**UPRAWNIENIA RZECZOZNAWCY STOWARZYSZENIA KONSERWATORÓW
ZABYTKÓW**

Nr 91\2010

w dziedzinie: Architektura i budownictwo, krajobraz kulturowy

specjalności: cieiselstwo, tynki wraz z kolorystyką, stolarka okienna i drzwiowa

do wydawania orzeczeń i ekspertyz w granicach specjalności, do której został ustanowiony.

**Prezes
Zarządu Głównego
Stowarzyszenia Konserwatorów Zabytków**

DOLNOŚLĄSKI WOJEWÓDZKI KONSERWATOR ZABYTEKÓW

B887C+7-R

ul. Władysława Łokietka 11, 50-243 Wrocław
tel. (71) 343 65 01, (71) 344 38 92, (71) 395 80 10

dwkz@dwkz.pl
ePUAP: /dwkz/skrytka
<http://wosoz.ihp.wroc.pl/public/>

JG/N.5160.11.2023.MP
l.dz. 47070

Jelenia Góra, 27.10.2023

DECYZJA nr 1872 / 2023

Pozwolenie na prowadzenie badań konserwatorskich/architektonicznych

Na podstawie art. 89 pkt 2, art. art. 91 ust 4 pkt 4 i art. 92. ust. 6, art. 36 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U.2023.951 t.j., dalej: u.o.z.), § 12 rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. z 2021, poz.81 t.j.) oraz art. 104 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U.2023.775 t.j.),

po rozpatrzeniu wniosku z dnia 16.10.2023 roku (data wpływu: 23.10.2023 zgłoszonego przez Księdza Bogdana Żygadło, Proboszcza Parafii Rzymsko-Katolickiej św. Erazma i Pankracego w Jeleniej Górze, o udzielenie pozwolenia na prowadzenie badań konserwatorskich: wykonanie odkrywek na ścianach zewnętrznych kościoła, przy zabytku: **Kościół parafialny Bazylika Mniejsza św. Erazma i Pankracego przy pl. Kościelny 1-2 1 w Jeleniej Górze**, wpisanym do rejestru zabytków pod numerem: A/1979/83 z dn. 29.03.1949 r., oraz po ocenie danych przedstawionych we wniosku i załącznikach do niego:

1. dokumenty o prawie do dysponowania nieruchomością;
2. opłata skarbową;
3. „Zakres programu badań konserwatorskich i stratygraficznych elewacji Kościoła pw. św. Erazma i Pankracego w Jeleniej Górze” oprac. 12.10.2023 przez mgr Wojciecha Kapalczyńskiego – konserwatora i rzeczoznawcy SKZ.

udzielam pozwolenia

Parafii Rzymsko-Katolickiej pw. św. Erazma i Pankracego w Jeleniej Górze na wykonanie następujących badań:

1. wykonanie odkrywek na ścianach zewnętrznych kościoła **parafialnego - Bazyliki Mniejszej św. Erazma i Pankracego przy pl. Kościelnym 1-2 w Jeleniej Górze**,

prowadzonych zgodnie z zakresem i w sposób wskazany w programie badań pn. „Zakres programu badań konserwatorskich i stratygraficznych elewacji Kościoła pw. św. Erazma i Pankracego w Jeleniej Górze” oprac. 12.10.2023 przez mgr Wojciecha Kapalczyńskiego – konserwatora i rzeczoznawcy SKZ, stanowiącym załącznik nr 1 do niniejszej decyzji.

Termin ważności pozwolenia: 15.12.2024 rok.

Pozwolenie wydaje się pod następującymi warunkami:

1. Obowiązku kierowania tymi badaniami albo samodzielnego ich wykonywania przez osobę spełniającą wymagania, o których mowa odpowiednio w art. 37a ust. 1 albo art. 37d ust. 1 u.o.z.;
2. Obowiązku przekazania Dolnośląskiemu Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków nie później niż w terminie 14 dni przed dniem rozpoczęcia badań, a w toku badań na 14 dni przed dokonaniem zmiany osoby, o której mowa w pkt 1:
  - a) imienia, nazwiska i adresu osoby, o której mowa w pkt 1,
  - b) dokumentów potwierdzających spełnienie przez tę osobę wymagań, o których mowa odpowiednio w art. 37a ust. 1 i 2 albo art. 37d ust. 1 ww. ustawy,
  - c) oświadczenia osoby, o której mowa w pkt 1, o przyjęciu przez tę osobę obowiązku kierowania tymi pracami badaniami albo samodzielnego ich wykonywania;
3. Niezwłocznego zawiadomienia Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o zagrożeniach lub nowych okolicznościach ujawnionych w trakcie prowadzenia wskazanych w pozwoleniu badań;
4. Prowadzenia dokumentacji przebiegu wskazanych w pozwoleniu badań oraz opracowania wyników tych badań, w sposób umożliwiający jednoznaczną identyfikację i dokładną lokalizację przestrzenną wszystkich czynności, użytych materiałów oraz dokonanych odkryć i przekazania jej Dolnośląskiemu Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków w terminie 3 miesięcy od dnia zakończenia badań;
5. Opracowania sposobu postępowania z zabytkiem po zakończeniu wskazanych w pozwoleniu badań i przekazania tego opracowania Dolnośląskiemu Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków w terminie 3 miesięcy od dnia zakończenia badań;

UZASADNIENIE

Stosownie do art. 107 § 4 kodeksu postępowania administracyjnego odstępuje się od uzasadnienia decyzji, jako uwzględniającej w całości żądanie strony.

Pouczenie:

1. Kto podejmuje działania, o których mowa w art. 36 ust. 1 pkt 1 u.o.z. niezgodnie z zakresem lub warunkami określonymi w pozwoleniu wojewódzkiego konserwatora zabytków, podlega karze pieniężnej w wysokości od 500 do 500 000 zł. (art. 107d ust. 2 u.o.z.).
2. Kto bez pozwolenia albo wbrew warunkom pozwolenia prowadzi prace konserwatorskie, restauratorskie, roboty budowlane, badania konserwatorskie lub architektoniczne przy zabytku wpisanym do rejestru lub roboty budowlane w jego otoczeniu albo badania archeologiczne podlega karze grzywny (art. 117 u.o.z.).
3. Postępowanie w sprawie wydanego pozwolenia może zostać wznowione, a następnie pozwolenie może zostać cofnięte lub zmienione na podstawie art. 47 u.o.z.
4. Zgodnie z art. 127 § 1a k.p.a. decyzja wydana w pierwszej instancji, od której uzasadnienia organ odstąpił z powodu uwzględnienia w całości żądania strony, jest ostateczna.

OPIS DO ZAKRESU PROGRAMU BADAŃ KONSERWATORSKICH I STRATYGRAFICZNYCH ELEWACJI KOŚCIOŁA PW. ŚW. ERAZMA I PANKRACEGO W JELENIEJ GÓRZE

1. PODSTAWA OPRACOWANIA

- Umowa z Inwestorem
- Wizje lokalne oraz badania

2. PRZEDMIOT I ZAKRES OPRACOWANIA

Adres inwestycji:

Kościół Parafialny pw. św. Erazma i Pankracego

Plac Kościelny 1

58-500 Jelenia Góra

Inwestor:

Parafia Rzymsko-katolicka św. Erazma i Pankracego

Plac Kościelny 1

58-500 Jelenia Góra

3. HISTORIA I OPIS OBIEKTU

Kościół wzmiankowany pośrednio w 1228 r., średniowieczna budowla spłonęła 1303 r., nowy budynek wzniesiony w dwóch etapach: 1380-1400 powstało prezbiterium i mury obwodowe korpusu, w I tercji XV w. nawa środkowa i sklepienia. Po zniszczeniach w okresie wojny trzydziestoletniej około 1662 r., odbudowę kościoła wykonali Jezuici, przeprowadzając w I poł. XVIII w. barokizację wnętrza, kolejne remonty w latach 1878-1880 i w XX w. Jest to orientowana kamienna bazylika o trzynawowym korpusie, wydłużonym pięcioprzęślowym prezbiterium, zakończonym wielobocznie, silnie oskarpowana, kamienna wieża na osi korpusu zwieńczona ośmiobocznym hełmem z prześwitem z 1736 r. Kościół nakrywa dwuspadowy dach, otwory okienne ostrołukowe i rozglifione z kamiennymi maswerkami, w elewacji południowej gotycki polichromowany portal z tympanonem, w przyziemiu wieży podcień i główne wejście. Przy prezbiterium stoi dwukondygnacyjna zakrystia, z otwartą arkadą na piętrze, przy korpusie od strony południowej renesansowa kaplica kopułowa, od zewnątrz w ścianie frontowej ambona-balkon. Pomiędzy skarpami prezbiterium manierystyczna, otwarta dwuarkadowa kaplica grobowa z 1609 r. i kolejna z początku XVIII w. po przeciwnej stronie. Wystrój i wyposażenie z różnych okresów m.in. ołtarz główny autorstwa Tomasza Weisfeldta, dwa ołtarze z I ćw. XVIII w., renesansowa, drewniana, polichromowana ambona z 1591 r., kamienne chrzcielnice: barokowa z około 1720 r. i neogotycka z połowy XIX w., drewniane, intarsjowane stalle z 1576 r., drugie późniejsze z XVIII w., organy A. Gaspariniego z 1706 r. We wnętrzu umieszczono duży zespół barokowych drewnianych,

polichromowanych figur i obrazów olejnych z XVIII w. W murach zewnętrznych zachował się okazały zespół epitafiów i płyt nagrobnych z XVI-XVIII w.

W latach 1977 – 1978 użytkownik, przeprowadził remont kapitalny w tym całkowitą wymianę tynków, który zamieniono na tzw. tynk szlachetny w technice cyklinowanej po uzgodnieniu kolorystyki z WKZ Jelenia Góra. Prace były nadzorowane przez inż. F. Sobańskiego.

4. OCENA STANU TECHNICZNEGO

Obecne tynki elewacji kościoła zostały wykonane w latach 1987-1988 w technologii tzw. Tynków szlachetnych, cyklinowanych. Gotową zaprawę przygotowano fabrycznie w zakładzie tynków szlachetnych w Krzeszowicach pod Krakowem.

Tynki szlachetne cyklinowane wykonuje się na podłożu z zaprawy cementowo – wapiennej o proporcji składników 1:1:6 zarabianych mlekiem wapiennym. Podkład powinien być ostro zatarty i porysowany w celu zwiększenia przyczepności. Przez cyklinowanie z wierzchu zaprawy wyluskuje się ziarenka kruszywa, a powstające po nich gniazda nadają wyprawie fakturę kamienienia naturalnego.

Zastosowany tynk wykazuje silne związanie z podłożem o wypełnieniu ziarnem o grubości 5-8mm i grubości między 4-5cm.

W trakcie wykonywanych badań do nacięcia tynków zastosowano tarcze diamentowe i dłuta kamieniarskie.

Zewnętrznie tynki wykazują niewiele spękań i odspojeń. W dolnych partiach w kilku miejscach ponad cokołem widoczne są zawilgocenia. Tynk wskutek zanieczyszczeń atmosferycznych jest zabrudzony, pokryty warstwą kurzu i sadzy. Ubytki w kamiennych płytach skarp, parapetów i gzymsach spowodowały długotrwałe zacieki, które odbarwiły miejscowo tynki.

Elementy z piaskowca są mocno zabrudzone, materiałami smolistymi. Ciosy skarp wykazują ślady przecierek zaprawą cementową, a także farbą (wapienną) w kolorze jasno – popielatym.

DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA STAN OBECNY

Fot. 1 Arkadowe podcienie wieży

Fot. 2 Portal wejściowy kruchta pod wieżą

Fot. 3 Zdjęcie archiwalne – obrazujące tynki nawy południowej

Fot. 4 obecny stan tynków nawy południowej

Fot.5 ściana pn nawy przy zamurowanym portalu

Fot.6 Ściana pn nawy ponad cokołem

Fot.7 Ściana nawy pd pod cokołem

Fot.8 Ściana zachodnia pod cokołem

Fot. 9 Ściana płd – fragment

Fot. 10 Ściana płd ściany bocznej

Fot.11 Ściana płd – fragment muru i tynku zasłoniętego Fot.12 Elewacja płd – zach narożnika przy wieży
Epitafium - fragment dolnego tynkowanego cokołu

Fot. 13 Fragment cokolu od południa

Fot. 14 Fragment ściany z epitafiami

Fot.15 Fragment ściany przy narożniku

Fot.16 Fragment ściany przy oknie zakrystii

III. STRATYGRAFIA TYNKU

Odkrywka nr 1 – Tynk wewnątrz portalu w płn. ścianie nawy

Lp	Ilość warstw	skład	datowanie
1	4	- lico zewnętrzne drobno cyklinowane - 2 warstwy średnioziarniste, zaprawa cementowa - wapienne – kolor szary - spodnia warstwa wapienno – piaskowa - mur kamień	1988

Zdjęcie - odkrywki nr 1 – Tynk wewnątrz portalu w płn. ścianie nawy

Odkrywka nr 2 – Tynk na ścianie ptn zach przęsła nawy

Lp	Ilość warstw	skład	datowanie
2	4	<ul style="list-style-type: none"> - lico zewnętrzne drobno cyklinowane, gr. 4cm - 2 warstwy średnioziarniste, zaprawa cementowa - wapienne – o gr. 0,4cm - spodnia warstwa wapienna - mur kamień 	1988

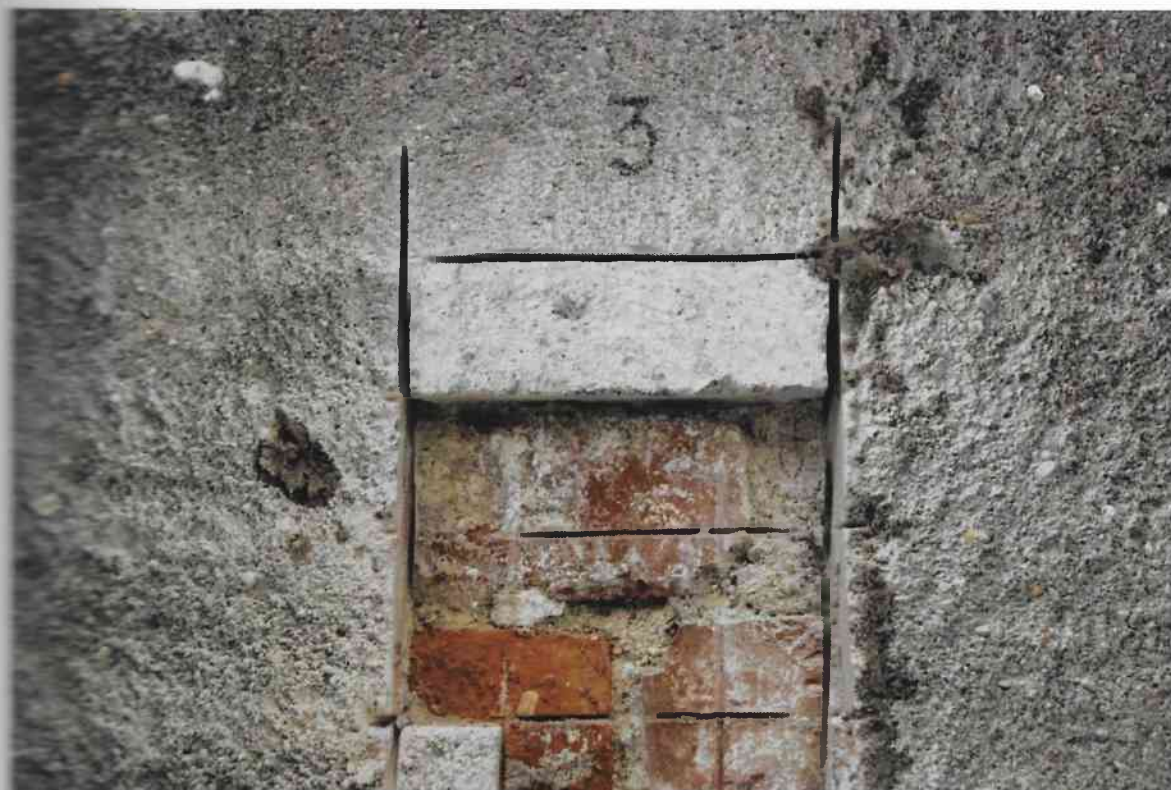

Zdjęcia - odkrywki nr 2 – Tynk wewnątrz portalu w ptn. ścianie nawy

Odkrywka nr 3 – Przybudówka od płu – zach wieży

Lp	Ilość warstw	skład	datowanie
3	3	- lico zewnętrzne (tynek cyklinowany) - warstwa średnioziarnista, barwa jasnoszara gr. 2cm - mur cegła	1988

Zdjęcia - odkrywki nr 3 – Przybudówka od płu – zach wieży

Odkrywka nr 4 – Ściana południowo – zachodnia nawy

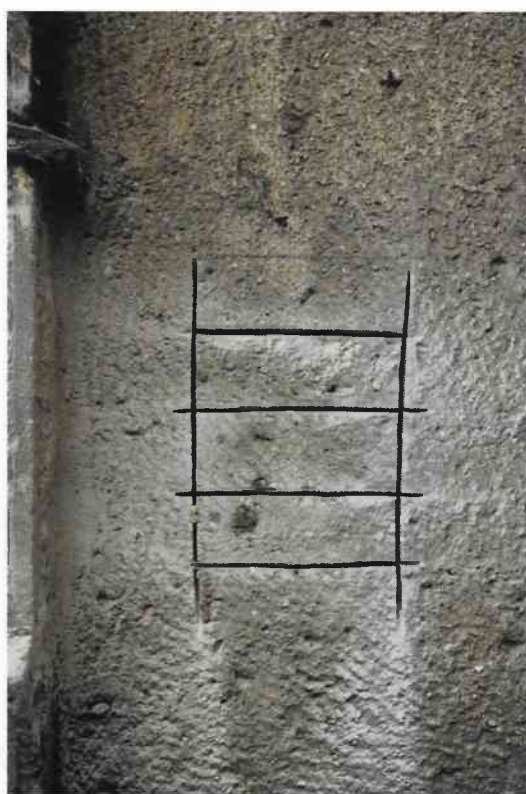
Lp	Ilość warstw	skład	datowanie
4	2	- lico zewnętrzne - warstwa gruboziarnista zatarta na ostro granula ziarna ok. 0,7mm - mur kamienny	1934

Zdjęcie odkrywki nr 4 – Ściana południowo – zachodnia nawy

Odkrywka nr 5 – Ściana południowa nawy

Lp	Ilość warstw	skład	datowanie
5	4	<ul style="list-style-type: none"> - lico zewnętrzne - tynk cyklinowany, barwa szara ziarno 0,7mm - podłoże wapienne - mur kamienny 	1988

Zdjęcia odkrywki nr 5 – Ściana południowa nawy

6. WNIOSKI KONSERWATORSKIE

Wykonane badania nie wykazały istnienia innych warstw tynków oprócz istniejących z remontu w 1978 roku. Jedynie zachowane fragmenty za epitafium nawy można datować na 1934 r, Tynki ze względu na ich mocne związanie z podłożem można zachować.

7. PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH – WSKAZANIE PRZEWIDZIANYCH DO WYKONANIA CZYNNOŚCI Z PODANIEM METOD, MATERIAŁÓW I TECHNIK.

TYNKI

1. Czyszczenie nawarstwień, zabrudzeń przy użyciu ciśnieniowej myjki wodnej z kontrolą ciśnienia. W zależności od efektu ponowić czyszczenie w technologii piaskowania zachowując cały czas kontrolę ciśnienia i używając drobnej frakcji piasku.
2. Następnym etapem w celu scalenia efektu czyszczenia powinno się zastosować metodę chemiczną poprzez zastosowanie do mycia 5% roztworu kwasu fluorowodorowego lub flouamonu (np.Alkutex Fassadenreiniger Paste firmy Remmers)
- w przypadku czarnych (biologicznych) i rdzawych plam okłady utleniające z perhydrołu.
3. Do naprawy odparzonych tynków można przystąpić dopiero po usunięciu źródła uszkodzeń tynków. Dotyczy to szczególnie uszkodzonych kamiennych gzymsów podokapowych i parapetów przypór i wszelkich otworów (okna, blendy)
4. Tynki o zniszczonej powierzchni zbijamy do mocnego podłoża przecinakiem. Po oczyszczeniu powierzchni, tynkujemy tą samą zaprawą z której był wykonany stary tynk (terabona z Krzeszowic lub po laboratoryjnym ustaleniu składu, zaprawę można wykonać na budowie po odebraniu wcześniejszych próbek przez komisję konserwatorską.)
5. Po oczyszczeniu i wzmocnieniu tynków będzie można ustalić czy ich stan estetyczny pozwala na pozostawienie.
6. W przypadku dostrzeżonych przebarwień oczyszczonego tynku należy rozważyć tzw. Przetarcia, tj. położenia nowej gładzi lub scalenia odpowiednio dobraną farbę silikatową.
7. Wszystkie decyzje muszą zapaść po uzyskaniu zgody urzędu konserwatora zabytków.

KAMIENNE ELEMENTY ELEWACJI (gzymsy, skarpy, parapety okienne i cokoły).

1. Usunięcie luźnych nawarstwień metodami mokrymi przy użyciu ciśnieniowej myjki wodnej z kontrolą ciśnienia.
2. Usunięcie cementowych uzupełnień.

3. Oczyszczenie kamienia z użyciem metod chemicznych
  - okłady z 5% roztworu kwasu fluorowodorowego lub fluoruamonu np. Alkutex Fassadenreinger Paste)
  - w przypadku czarnych (biologicznych) plam, okłady z perhydrolu lub podchlorynu wapnia.
  - usunięcie smołowatych nacieków okładami zmydlającymi.
4. Doczyszczanie powierzchni kamienia z grubych nawarstwień powierzchniowych (istnieją na piaskowcu cementowe przecierki i resztki farby wapiennej) metodą strumieniowo – ścierną z odpowiednio dobranym ścierniwem,
5. Odsolenie cokołów metodą swobodnej migracji soli do rozszerzonego środowiska.
6. Dezynfekcja kamienia, np. BFA firmy Remmers lub Lichenicyda 246 w alkoholu etylowym.
7. W miejscach osłabionych przeprowadzenie zabiegu wzmacniania kamienia preparatem krzemooorganicznym o właściwościach hydrofilnych (np. KSE 100 i 300 Remmers)
8. Sklejenie pękniętych elementów kamienia np. żywicą epoksydową Akepox firmy Akemi.
9. Uzupełnienie ubytków kamienia kitem mineralnym dobranym do uzupełnionego miejsca (koloryt, granulacja), np. przy użyciu zapraw Funcosil Restauriermörtel Remmers. Zakres prac musi zatwierdzić komisja konserwatorska w obecności przedstawiciela delegatury DWKZ w Jeleniej Górze i inwestora.
10. W razie potrzeby unifikacja kolorystyczna kitów przy użyciu wysoko rozcieńczonych farb krzemionowych Restaurolasur.
11. Wykonanie spoin zaprawą wapienną lub tresową barwioną w masie.
12. Hydrofobizacja strukturalna krzemooorganicznym preparatem.

mgr WOJCIECH KAPALCZYŃSKI
KONSERWATOR ZABYTKÓW
WZNAWCA SKZ
w specjalności: architektura, ciesielstwo, tynki
wraz z kolorystyką, stolarka okienna i drzwi
Zaświadczenie nr 91/2010

Opracował

mgr Wojciech Kapalczyński